

מילים: ישראל דושמן
לחן: חנינא בן יצחק קרצ'בסקי

פה בארץ חמדת אבות //

♩ = 116

Cm Fm⁶ G⁷ Cm Bb⁷/D Eb Ab Bb⁷ Eb

וּת - תָּק - הָ קַל - נָה - שָׁמַ - גַּ - תָּתָּ בּוֹת - אַ דָּת - תָּתָּ רָץ - אַ - קָ פֶּה

Eb Bb⁷/D Bbm⁶/D C Fm Bb⁷ Eb G⁷

תָּ פֶּה דְרוֹר יֵי - הָ הָר - יוֹ יֵי - הָ צַר - נָ פֶּה - וְ נָה - נָה פֶּה

Cm C⁷ Fm Cm Ab G

רו - נִי רָה - תוֹ - הָ שְׁפַת גַּם רַח - תָּפָּ פֶּה רָה - שוֹ נָה - שָׁכִי - הָ הָא-

Fm⁶ Cm D⁹ G⁷ Cm

רו - נִי נִים - אַ - נָ צו - נָ - הָ כָּבֵר גִּיל גִּיל גִּיל לֹ - גִי שִיר שִיר שִיר רו - שִי נִיר נִיר

Ab Bb⁷ Eb Cm Fm D⁹ G⁷ Cm

נִים - עו - אַר - או - בו - נָ עוֹד גִּיל גִּיל גִּיל לֹ - גִי שִיר שִיר שִיר רו - שִי נִיר נִיר

פה בארץ חמדת אבות

מילים: ישראל דושמן
לחן: חנינא בן יצחק קרצ'בסקי

פה בארץ חמדת אבות,
תתגשמה כל התקוות,
פה נחיה ופה נצור,
חיי זהר חיי דרור,
פה תהא השכינה שורה,
פה תפרח גם שפת התורה.

נִירו נִיר, נִיר, נִיר,
שִירו שִיר, שִיר, שִיר,
גִילו גִיל, גִיל, גִיל,
כָּבֵר הַנְּצוּ נְצֻנִים.

נִירו נִיר, נִיר, נִיר,
שִירו שִיר, שִיר, שִיר,
גִילו גִיל, גִיל, גִיל,
עוֹד יְבוֹאוּ זְרַעוֹנִים.

פירושי מילים

- נצור - נייצר
- חיי זהר - חיים מאירים
- חיי דרור - חיי חופש
- שורה - נמצאת
- ניר - שדה חרוש
- גיל - שמחה
- הנצו - נבטו
- נצן - ראשית הצמיחה

“ תנו לי גלום ואוונדו על הגרעין.”

” אם אוזר מהמזמלה מזהירה אני לא בטוח שתצמיחו איתי,
אך יע לנו עם מזהיר.”

שמעון פרס
נשיא בין השנים
- 2007

חזור לתוכן עניינים

משורר עברי, פזמונאי, סופר, מתרגם ומורה. ישראל דושמן היה ילד כשרוני מאוד ובעת לימודיו ב"חדר" ובישיבה, נחשב ל"עילוי". הוא למד גם לימודים כלליים ולימים נטש את הדת. עלה ארצה בשנת 1905 והיה בין ראשוני המורים שלימדו בבתי הספר בעברית. הוא לימד בגליל, במושבות ראש פינה ומטולה, וכשנסודת הגימנסיה העברית הראשונה בארץ, היה בין המורים הראשונים בה במקצועות העברית, הלשון והספרות. דושמן היה מורה בגימנסיה ממש עד ימיו האחרונים.

דושמן נתן מכוחו גם לתיאטרון העברי, היה בין מייסדי אגודת "חובבי הבמה העברית", תרגם כחמישים מחזות מספרות העולם, בעיקר מרוסית, וזכה לראותם מועלים על הבימה. הוא נמנה בין מייסדי ספרות הילדים העברית החדשה בארץ "החלוצים"; ו"השקדיה פורחת". הוא נחשב בין חלוצי מחדשי הזמר העברי בארץ. סיפוריו ושיריו נדפסו ברובם בעיתונות הילדים העברית: "דבר לילדים", "אלומות" ו"עתוננו". הוא הוציא בעצמו כמה סדרות של ספרות לילדים, כגון "רימונים לילדים", "רימונים לנוער" ו"ספרייה לילדים". גם תרגומו ל"פינוקיו", אחד מתוך תרגומים רבים מהסופר האיטלקי קרלו קולודי, התקבל באהבה רבה על ידי דורות של קוראים עבריים צעירים.

בילדותו למד חנינא קרצ'בסקי ב"תלמוד תורה". עוד כשהיה ילד צעיר הצטיין בקול ערב ובאוזן מוזיקלית. מורהו, מר שכנובסקי, ששימש גם כחזן, נתן דעתו על כישוריו המוזיקליים של הילד והחל ללמדו קריאת תווים ונגינה על פסנתר. אך שאיפתו העיקרית של קרצ'בסקי הייתה לשיר במקהלה של בית כנסת. כאשר הגיע לגיל עשרים ושתיים, נסע לוורשה שם המשיך לימודיו וזכה לתואר מנצח מקהלה ותזמורת. זמן מסוים שימש גם כמנצחה של תזמורת צבאית, אך רצונו היה להיות מוזיקאי יוצר ולהקדיש את יצירתו לעמו היושב בארץ ישראל. כאשר עלה ארצה, קיבל משרת מורה בגימנסיה הרצליה, ומיד ניכר רישומו בחיים המוזיקליים בבית הספר ובתל אביב הקטנה. בעוד שחיי המוזיקה לפניו בואו היו בעיקר שירה בציבור, החל הוא להורות לתלמידים קריאת תווים ויסודות המוזיקה. המקהלות שהקים שרו בארבעה קולות שירי עם ומיטב הרפרטואר הקלאסי, ותל אביב שמעה לראשונה מוזיקה מבוצעת באיכות גבוהה. אליהו הכהן כותב בספרו "בכל זאת יש בה משהו", כי "השכונה הקטנה שהיו בה בסך הכל שני רחובות וחצי, הצמיחה מתוכה תוך זמן קצר ארבע תזמורות, שלוש מקהלות. אין ספק ביכולתו הרבה של חנינא קרצ'בסקי להגיע להישגים בהוראת המוזיקה ובעיצוב חייה המוזיקליים של הגימנסיה, אך עיקר פועלו היה בכתיבת לחנים רבים לשירים שסיפקו לו חבריו לעבודה, סופרים ומורים לספרות. שירים אלה היו בחזקת יש מאין, משום שלא הארץ בלבד הייתה שוממה, אלא גם חייה המוזיקליים. כל שיר חדש הפך ללהיט, עבר מפה לאוזן ותוך זמן קצר נודע בארץ כולה".

סגנונו המוזיקלי של קרצ'בסקי היה רוסי-יהודי וכן מערב-אירופי, והוא לא הושפע כלל מהמוזיקה המזרחית, שנשמעה בארץ באותם ימים. סגנון זה היה המאפיין העיקרי של הזמר העברי בשנים שבהן פעל בגימנסיה הרצליה, להוציא את הזרם הירושלמי המזרחי. משיריו הנודעים: "אל ראש ההר", "בשדמות בית לחם", "אגדה" ("על שפת ים כנרת"), "תנו לנו יד ונלך" ועוד.

הסיפור שמאחורי השיר

אחד משיריה המפורסמים של הגימנסיה אינו פרי עטו של חנינא קרצ'בסקי. וכך מספר אליהו הכהן, (על פי דברים ששמע מפיו של דר' יהודה בן-ברוך): "היה זה בחופשת פסח תרע"ב (1912). תלמידי הגימנסיה עמדו לצאת לטיול האביב לגליל העליון. לקראת היציאה החליטו המורה לזמרה חנינא קרצ'בסקי והמחנך ישראל רושמן להכין שיר לכת מעודד שיהיה כעין המנון לטיול. קרצ'בסקי שכבר נודע אז כמלחין מחונן, העדיף שלא לנסות את כוחו בכתיבת לחן חדש, שיצטרך לעמוד במבחן ובמקום זאת ביקש לאלתר מנגינה קיימת ובדוקה שקליטתה תהיה מובטחת, ובכך תשרת את המטרה. באותה עת נפוץ בעולם היהודי השיר 'מצעד הגלות' שאת מילותיו כתב המשורר היהודי מוריס רוזנפלד. עשרות מנגינות הולחנו לשיר זה בעקבות תחרות, שזם כתב עת יהודי בוורשה. לאחר שנתפרסמו תוצאות התחרות ונקבעו הזוכים, הסתבר, כפי שקרה פעמים רבות אחרי כן, שדווקא מנגינה שלא זכתה בתחרות - פרי עטו של מלחין בשם ריכטר שזהותו המדויקת טרם התבררה - כבשה לבבות והחלה להתפשט ברחבי הגולה. במנגינה זו בחר קרצ'בסקי לשיר הטיול". שיר זה מושר עד היום בשם "פה בארץ חמדת אבות", וכולו תהילה לארץ ישראל המתחדשת ולגימנסיה העברית הראשונה ששפתה עברית. "פה בארץ חמדת אבות" אשר לחנו הגיע מן הגולה כ"שיר גלות", חזר אליה בלבוש חדש ואופטימי ובשינוי קל; בגולה שרו "שם בארץ...", וכאן "פה בארץ".

הצעה לפעילות

פעילויות תוכן

- "פה בארץ חמדת אבות תתגשמה כל התקוות". מהן, לדעתכם, התקוות שאליהן התייחס המשורר בשנת 1912?
- האם התקווה ליצור "חיי אושר חיי דרור" רלוונטית גם לתקופתנו? מהם "חיי דרור"?
- "פה תהא השכינה שורה פה תפרח גם שפת התורה". מדוע חשוב כל כך לאומה לשמור על חיי הרוח והתרבות שלה כחלק מהגשמת ההתיישבות בארץ?
- "כבר הנצו ניצנים", מה משמעות שורה זו? לאילו "ניצנים" מתכוון המשורר?
- כתבו איגרת למשורר ובה תעדכנו אותו כיצד מתממשות תקוותיו 101 שנה לאחר כתיבת השיר (השיר נכתב בשנת 1912).

פעילויות במוזיקה

האזינו לשיר בביצועה של מקהלה מתוך התוכנית "שרתי לך ארצי" עם שילוב הסיפור על השיר מפי דר' בן יהודה.

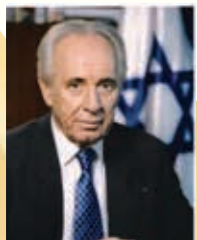
<http://www.youtube.com/watch?v=zBjQ6ijVxh4>

- כיצד מוסיף הלחן לאווירת הטקסט? מה קורה במקצב לשיר? נסו לאפיין את אופי השירה, על אילו כלים מנגנים ומה מוסיפה נגינתם לאווירת השיר, שימו לב לפתיחה לשיר ולקטעי המעבר?
- האזינו לדבריו של דר' יהודה בן-ברוך. האם תוכלו להסביר מהו כוחה של השירה? במה באה לידי ביטוי מנהיגותו של המורה והמלחין קרצ'בסקי?
- מנגינת השיר לקוחה משיר ששמו "מרש הגלות". מה ההבדל המהותי בין "מרש הגלות" לשיר "פה בארץ חמדת אבות". האם לדעתכם נכון להשתמש במנגינה זהה לשני השירים הללו? הסבירו מדוע?

השיר מוגדר כ"שיר לכת". מהו "שיר לכת"? מהם מאפייניו? איזו תחושה עוברת בנו כאשר אנו שרים וצועדים לצליליו?

האזינו לביצוע השיר בביצוע להקת פיקוד שריון: <http://www.youtube.com/watch?v=R3tq9HCIRFI>

1. מהם המאפיינים הדומים לביצוע זה ולביצוע של המקהלה בתוכנית "שרתי לך ארצי".
2. מבצעי השיר הם חיילים בצה"ל המשרתים בלהקה צבאית. להקה צבאית עוברת מבסיס לבסיס בצבא ושרה לחיילים. מהי תרומתה של השירה לבסיסי צה"ל? מדוע "שיר לכת" מתאים באופיו לרוח הצבא?

שמעון פרס
נשיא בין השנים
- 2007

הדיבורים לא משפיעים על המציאות.
המציאות משפיעה על הדיבורים.

צדיק להיות אדם שכל הזמן פועל למעשהו, ואני אומר,
אתה תמיד גדול כגודל העניין שאותה מערדת.